

CARLOS FUENTES

KOCA GRİNGO

ROMAN

Çeviri: NİHAL YEĞİNOBALI

2.
BASKI

CARLOS FUENTES
KOCA GRINGO

Gringo viejo, Carlos Fuentes

© 1985, Carlos Fuentes

© 2004, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2004

2. basım: Ağustos 2013, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Act creative

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-0379-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

CARLOS FUENTES
KOCA GRİNGO

ROMAN

Çeviri

Nihal Yeğınobalı

Carlos Fuentes'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Artemio Cruz'un Ölümü, 1981

Deri Değişirmek, 1983

Yanık Sular, 1985

Körlerin Şarkısı, 1986

Sefer, 1993

Diana / Yalnız Avlanan Tarıçça, 1996

Cam Sınır, 1998

Laura Diaz'lı Yıllar, 2001

İnez'in Sezgisi, 2003

Kendim ve Ötekiler, 2003

Kartal Koltuğu, 2010

Bütün Mutlu Aileler, 2011

Kaygı Veren Dostluklar, 2011

CARLOS FUENTES, 1928 yılında México'da doğdu. Amerika Birleşik Devletleri'nde Columbia, Harvard, Princeton ve başka üniversitelerde ders verdi. Çok sayıda deneme ve senaryo yazdı. Bir süre Meksika'nın Fransa büyükelçiliğini yaptı. Fuentes'in romanları arasında en önemlilerinden olan *Terra Nostra* Venezuela'da Rómulo Gallegos Ödülü'nü kazandı. 1987 yılında, İspanyol dilinde yazan yazarlara verilen en büyük ödül olan Cervantes Ödülü'ne değer bulundu. Fuentes, 15 Mayıs 2012 tarihinde doğduğu kentte öldü. Fuentes'in öteki kitapları arasında *Yanık Sular*, *Koca Gringo*, *Deri Değiştirmek*, *Artemio Cruz'un Ölümü* gibi tanınmış romanları vardır.

NİHAL YEĞİNOBALI, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı. Bu kitap bir çeviri roman kandırmacısıyla yıllarca yeni basımlar yaptı. Ardından *Sitem*, *Mazi Kalbimde Bir Yaradır*, *Belki Defne*, *Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. Yeğİnobalı, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı.

Amerikan İç Savaşı dūřünü babasıyla
paylaştığım William Styron'a

Ölmek denilen şey
Yalnızca en son ıstıraptır.

AMBROSE BIERCE

Kim bilebilir kemiklerinin başına geleni
ve onunla kaç kez gömüleceğini?

SIR THOMAS BROWNE

1

Kadın şimdi tek başına oturmuş, eskileri anımsıyor.

Tomás Arroyo'nun, o ay yüzlü kadının ve Koca Gringo'nun¹ hayaletlerinin pencere önünden gelip geçtiklerini görüyor hep. Ama hortlak değil bunlar. Yalnızca geçmişlerini seferber etmişler, onun da böyle yapıp kendilerine katılmasını umarak.

Ne var ki onun bunu yapabilmesi uzun zaman almıştı.

İlkin, ona ne olabileceğini gösterdiği, sonra da olabileceğin olmasını yasakladığı için, Tomás Arroyo'ya duyduğu kinin geçmesi gerekmişti.

Tomás Arroyo onun öyle olmayacağını bal gibi biliyordu, bile bile izin vermişti bu olasılığı görmesine.

Onun geldiği yere döneceğini başından beri biliyordu Arroyo.

Yine de, kalırsa ne olabileceğini ona göstermişti.

Bu kinden kendini arındırması gerekliydi. Bunu yapabilmesi uzun yıllarını aldı. Artık Koca Gringo yoktu ona yardım edecek. Arroyo yoktu. Tom Brook. Arroyo ona bu isimde bir çocuk verebilirdi istese. Ama onun

1. Güney Amerika'da İspanyolcadan başka dil konuşan yabancı erkekler için kullanılan söz. Kadınlar için kullanılan biçim "Gringa"dır.

bunu düşünmeye hakkı yoktu. Ay yüzlü kadın Arroyo'yu alıp götürmüştü, adsız yazgılarına doğru. Tomás Arroyo konusu kapanmıştı.

Bu yüzden şimdi onun elinde kalan tek an, sınırı geçip de geriye dönerek o iki erkeğe, Inocencio adındaki askerle Pedrito adındaki gence baktığı andı. Bu ikisinin ardından kalkan tozların kıvrılıp bükülerek, ona, "Eskiymi anımsa!" diyen sessiz bir kronoloji oluşturduğunu şimdi görür gibi oluyordu. Ülkesine anısız dönmüştü; Meksika da elinin altında değildi artık, Meksika sonsuza dek gözden yitmişti. Gelgelelim, işte şu köprü'nün karşısında, ırmağın karşı kıyısında, anı tüten bir toz bulutu onun için kıvrılıp bükülerek türlü biçimlere girmekte direniyordu: Sınırdan geçerek çalılıarın, buğday tarlalarının üzerinden süzülmekte, ovalarla başı dumanlı dağları aşmakta, yaşlı adamın burnunda tütmüş olan derin yeşil ırmakları atlayarak dünyanın merkezine, Atlantik Okyanusu'na, ta onun Washington'da, Potomac kıyısındaki apartman katına gelmekte direniyordu.

Toz bulutu dalgalanarak ona yalnız olduğunu söylüyordu.

O şimdi eskileri anıyor.

Tek başına.

2

“Koca Gringo Meksika’ya ölmeye gelmişti.”

Albay Frutos García, fenerlerin, tümseğin üstüne daire biçiminde yerleştirilmesini buyurdu. Belden yukarıları çıplak, boyunları ıpslak, terli neferler küreklerini kavradılar, *mezquite*¹ çalılarına saplayarak toprağı canla başla kazmaya giriştiler.

Koca Gringo: Albay, adamın bu adla anıldığını anımsarken genç Pedro çöl gecesinde ter döken askerlerin çalışmalarını izliyor ve bir kurşunun havada gümüş bir pe-soyu delişini gene görür gibi oluyordu.

“O sabah Chihuahua’da karşılaşmamız salt bir rastlantıydı. O bize asla söylemedi ama onun neden geldiğini hepimiz biliyorduk. Bizim, biz Meksikalıların onu öldürmemizi istiyordu. Bu nedenle buraya gelmişti. Bu nedenle sınırı geçmişti, ta o zaman, pek azımızın doğduğumuz yerleri bırakıp gittiğimiz o günlerde.”

Küreklenen topraklar, gökyüzünden inip gelmiş kırmızı bulutları andırıyordu, çok alçak, fenerlerin ışığına çok yakın. “Ama onlar yaparlardı bunu,” diyordu Albay García; “evet, gringolar öyleydi. Ömürlerini sınırları aş-

1. (İsp.) Kuzey Meksika, ABD’nin güneybatısı, güneydoğu Kansas gibi bölgelerde yetişen baklagiller familyasından bitki türü.

makla geçirirlerdi, kendi sınırlarını, başkalarının sınırlarını. Şimdi de bu yaşlı adam sınırın güneyine geçmişti; çünkü kendi ülkesinde geçmedik sınır bırakmamıştı.”

“Yavaş olun!”

“Ya buradaki sınır?” diye sormuştu Kuzey Amerikalı kadın parmağıyla alnına vurarak. General Arroyo da, “Ya buradaki sınır?” diye elini yüreğine götürerek karşılık vermişti. “Yalnızca geceleri geçmeye cesaret edebildiğimiz bir sınır var,” demişti Koca Gringo. “Başkalarıyla aramızdaki farklılıkların, kendi kendimizle yürüttüğümüz çatışmaların sınırı.”

“Koca Gringo Meksika’da öldü. Sırf sınırı geçmiş olduğu için. Yeterli bir neden değil mi ki bu?” diye sordu Albay Frutos García.

Inocencio Mansalvo, “Anımsar mısınız, tıraş olurken yüzünü kesecek olsa nasıl titrerdi?” dedi; o yeşil gözleri birer çizgiden ibaretti.

“Kuduz köpeklerden de nasıl korkardı?” diye ekledi Albay.

“Doğru değil bu,” dedi genç Pedro. “Cesurdu.”

La Garduña, “Doğrusu, ben onu hep bir evliya olarak görürdüm,” dedi gülerek.

Harriet Winslow, “Yok,” diyordu. “Onun tek istediği, her zaman olduğu gibi anımsanmaktı.”

“Yavaş. Yavaş olun!”

“Çok sonradan, hayatının bölük pörçük parçalarını yavaş yavaş birbirine eklemeyi öğrendiğimiz zaman, Koca Gringo’nun Meksika’ya neden geldiğini anladık. Doğru olanı yapmıştı, herhalde. Daha gelir gelmez herkese söylemişti yorgun olduğunu, hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığını; ama biz ona saygı duyardık, çünkü buradayken yorulduğunu hiç görmemiştik, hem de en cesurlar kadar cesur olduğunu kanıtlamıştı. Sen haklısın delikanlı, kendi kendine zarar verecek kadar cesurdu.”

“Yavaş.”

Kürekler tahtaya vurmuştu; askerler bir an dinlenerek alınlarındaki terleri sildiler.

Koca Gringo lafı şakaya vururdu: “Şu Meksikalıların doğru nişan alıp almadıklarını görmek istiyorum. İşim bitmiş, ben de öyle. Seviyorum bu oyunu,” derdi, “savaşı seviyorum; görmek istiyorum.”

“Evet, evet, ‘veda’yı okuyabilirdiniz onun gözlerinde.”

“Kimi kimsesi yoktu.”

“Emekli olmuş, sonra gençliğinin geçtiği yerleri dolaşmış; gazeteci olarak çalıştığı California; İç Savaş sırasında dövüştüğü Güney illeri; içip zamparalık ettiği, şeytana pabucunu ters giydirdiğini düşünmekten hoşlandığı günlerin New Orleans’ı.”

“Ah, bizim her şeyi bilen Albayımız!”

“Albayımızın yanında tetikte dur. İçip sızmış sanırın ya, aslında seni dinliyordur.”

“Şimdi de Meksika: bir aile yadigârı. Babası da burada bulunmuş, asker olarak, hani yarım yüzyılı aşmış bir süre önce bizi işgal ettikleri sırada.”

“Askermiş, çıplak vahşilerle dövüşmüş ve ülkesinin bayrağının ardından ta Güneylere yürümüş, uygar bir ırkın başkentine.”

Koca Gringo lafı şakaya vururdu: “Şu Meksikalıların doğru nişan alıp almadığını görmek istiyorum. İşim bitmiş, ben de öyle.”

“Biz bunu anlayamamıştık çünkü bizim gördüğümüz, dimdik, ihtiyar bir adamdı, çakı gibi dimdik, sınırları taş gibi sağlam. Evet, General Arroyo’nun askerlerine katıldıysa bu, sen ona bu fırsatı verdiğin içindi, Pedrito. Bu şansı bir Colt 44’le kazandı o.”

Adamlar, üstü açılmış mezarın çevresine diz çökmüş, çam ağacından yapılmış sandığın köşelerini eşelemekteydiler.

“Ama aynı zamanda, ‘Meksika’da bir taş duvarın önünde dikilip kurşuna dizilerek paramparça olmak da bu yaşama veda etmenin iyi bir yolu sayılır,’ derdi. ‘İhtiyarlığa, hastalığa, bodrum merdiveninden aşağı yuvarlanmaya fark atar,’ derdi gülümseyerek.”

Albay bir an sustu: Çölün ortasında gökten bir damla yağmur düştüğünü duymuş gibi belirgin bir izlenime kapılmıştı. Dupduru olan göğe baktı. Okyanusun sesi silinip gitti.

Albay, “Onun gerçek adını asla bilmedik,” diye ekledi, yarı çıplak, ter içinde, ağır tabutun önünde diz çökmüş duran Inocencio Mansalvo’ya bakarak. Tabut inatla çöle yapıştıyordu, bu kadar kısa bir sürede kök salmışçasına. “Gringo adları zor gelir bize, gringo çehreleri gibi; hepsi birbirine benzer; dilleri Çince gibi gelir kulağımıza.”

Mezardan çıkarma törenleri bir yana, toprağa verme törenlerini bile dünyada kaçırmak istemeyen La Garduña kahkahasını böğürürcesine patlattı. “Onların silik yüzleri Çinli yüzü gibidir bizim için, hepsi birbirinin aynısı.”

Inocencio Mansalvo yarı çürümüş bir tahtayı tabutan ayırınca Koca Gringo’nun, ölümden çok, gece tarafından yenmiş yüzünü gördüler; doğa tarafından yenmiş, diye düşündü Albay Frutos García. Havanın yıprattığı o yeşilimsi yüzde tuhaf bir gülümseyiş vardı; ölüm kasılmasının ortaya çıkardığı avurtlarla o uzun uzun dişler–bir gringonun ya da bir atın dişleri–ölümsüz bir alaycı sırıtış yaratmıştı.

Hepsi de bir an öylece durarak gecenin açığa vurduğu şeye, cesedin çökük ama açık duran gözlerinin çifte ışığına baktılar. Çocuğun dikkatini çeken, gringonun saçlarının ölümden bile düzgünce taranmış gibi durmasıydı; o beyaz tellerin her biri yerli yerindeydi, sanki orada, yerin altında saçlardan sorumlu minik bir ifrit vardı da,

insanlar kendilerini Azrail'in tırpanıyla yüz yüze bulduklarında kafalarının yeni biçilmiş tarla gibi düzgün olmasını sağlıyordu.

Adına La Garduña denen kadın, "Aзраil'in tırpanı!" diye ağız dolusu güldü.

Albay Frutos García, "Çabuk tutun elinizi, daha çabuk," diye buyurdu. "Götürelim artık onu buradan. Yarın sabah erkenden Camargo'ya teslim etmemiz gerek koca deyyusu." Sesi gergindi. "Acele edin. Uzun, tozlu bir yol var önümüzde; hele bir de rüzgâr çıkarsa Koca Gringo hepten yok olur..."

Doğrusu ya, neredeyse öyle oluyordu; o tozlu, çorak, bataklık toprakların üstünde rüzgâr esmekteydi, gözüpek sığır hırsızlarıyla karanlık cehennem sellerine terk edilmiş madenlerin ülkesi olan bu topraklarda, kaçak İspanyollarla Kızılderililerin fethedilmiş topraklarında. Doğrusu, Koca Gringo'nun cesedi de neredeyse dağılıp çöl rüzgârına karışıyordu; bir gün geçmiş olduğu o sınır, sanki toprak değil de havaymış gibi, topraktan çıkarılan cesedi kucaklayan herkesin anımsayabildiği bütün zamanları kapsıyormuş gibi: Koca Gringo'nun üstündeki toprakları silkererek inilleyen, acele acele yürüyen La Garduña, ölüye dokunmaya cesaret edemeyen genç çocuk ve diğerleri bilinçsizce anımsıyorlardı, kuzeye doğru tıpkı Río Grande gibi açılan o yaranın iki yanındaki uçsuz bucaksız alanları: Sarp kanyonlardan aşağı çağlayan sular, ta yukarılarda kuzey çöllерinin adaları olan Sangre de Cristo Dağları'nı bölüp geçiyordu; İspanya'nın Yenidünya'daki sergüzeşterlerinin ancak kısmen baş eğdirebildiği Puebloların, Navajoların, Apaçilerin eski diyarlarından, Chihuahua'ların ülkelerinden geçiyordu. İkisi de, ırmak ve yara, burada son buluyordu sanki, bir avuç askerin bulunduğu bu yüksek ovada. Yaptıkları işten ve bu işin yarattığı iç burkuntusundan sersemleyen askerler, birkaç saniye için bir

Pietà¹ tablosu oluşturmuşlardı; sonra Albay büyüyü bozdu: Acele edin çocuklar, gringoyu kendi ülkesine götürmemiz gerekiyor, Generalimizin buyruğu böyle.

Derken ölünün o çukura batmış mavi gözlerini gördü, korktu, çünkü bu gözler bir an için insanların ölümde aradıkları uzaklığı ortadan kaldırmıştı. Hâlâ öylesine canlı gibiydiler ki Albay seslendi onlara: “Hiç düşünmediniz mi, siz gringolar, bütün bu topraklar bir zamanlar bizimdi, hiç düşünmediniz mi? Evet ya, garimizle anılarımız her zaman el eledir, bizim.”

Inocencio Mansalvo, Albay’na uzun uzun baktı, sonra o kire bulanmış Kovboy şapkasını başına geçirdi. Şapkasından tozlar saçarak atına doğru yürüdü; derken her şey birden hız kazandı, devinimler, buyruklar, uğraşlar: Tek bir tablo, giderek uzaklaştı, uzaklaştı, sonra askerler görünmez oldu: Albay Frutos García, genç Pedro, kaba kahkahalarıyla Garduña, bitkin düşmüş Inocencio Mansalvo, askerler, Koca Gringo’nun battaniyeye sarılıp çölün kızığına bağlanmış o kaskatı ölüsü, gözü bağlı iki beygirin çektiği çamdan bir sedye ve deri kayışlar.

Albay, “Meksika’da gringo olmak,” diyerek gülümse-di. “Ah, ölüme çağrı çıkarmaktır bu. Koca Gringo böyle derdi.”

1. Hıristiyan sanatında ölü İsa’nın vücudunu kollarında tutan Meryem betimlemesi.

Yaşayan en ünlü Amerikalı yazarlardan biri olan Paul Auster, her romanyla okurlarını farklı yaşamların tanığı kılarak, modern çağın nabzını tutuyor.

“O ana kadar mavi deftere yazmak bana zevkten başka bir şey vermemişti, gitgide yoğunlaşan, çılgınca bir doyum duygusu. Sözcükler kafamdan sanki biri onları bana yazdırıyormuş gibi çıkmıştı; düşlerin, karabasanların ve özgür düşüncelerin billur diliyle konuşan bir sesin söylediği cümleleri kopya eder gibiydim. Ama 20 Eylül sabahı, yani söz konusu günden iki gün sonra o ses ansızın susuverdi. Defterimi açtım, önümdeki sayfaya baktığımda kaybolduğumu fark ettim, ne yaptığımı artık bilemiyordum. Bowen’i o odaya sokmuştum. Kapıyı kilitleyip ışığı söndürmüştüm; şimdiyse onu oradan nasıl çıkaracağımı hiç mi hiç bilemiyordum.”

Otuz dört yaşındaki romancı Sidney, aylarca süren ve onu ölümün kıyısına götüren bir hastalığın ardından yavaş yavaş hayata dönmektedir. Bir eylül sabahı New York’un Brooklyn semtindeki küçük bir kırtasiyeciden aldığı mavi ciltli bir defter, Sidney’i büyüsü altına alacak; genç adam onu, evliliğini yıkmakla ve gerçeğe duyduğu güveni sarsmakla tehdit eden şaşırtıcı olaylar ve rastlantılarla, ürkütücü önsezilerle dolu bir dünyaya sıkışıp kalacaktır.

ISBN 978-975-07-0364-5

9 789750 703645